

ПИТАННЯ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПО- РЯДКУ РЕЕСТРАЦІЇ ТА ФІНАНСУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ВИБОРЧИХ ПРАВОВІДНОСИН

Актуальність даної теми зумовлена, в першу чергу, відмінністю у різних країнах механізмів реалізації такої форми безпосередньої демократії, як вибори. Крім того, вчені, займаючись дослідженням інституту конституційно-правової відповідальності, досить часто роблять це ізольовано, тобто в рамках вітчизняного законодавства. А це, в свою чергу, обмежує можливість застосування окремих підстав та специфічних санкцій конституційно-правової відповідальності, що є негативним з точки зору вдосконалення існуючого виборчого законодавства. Враховуючи вищесказане, доцільно було б досліджувати вказаний інститут відокремлено у більш обмежених сферах, а вже потім, використовуючи метод дедукції, можна буде зробити узагальнені висновки на галузевому рівні. Тому пропонуємо дослідити особливості санкцій конституційно-правової відповідальності в системі виборчих правовідносин окремих держав світу.

Визначивши перелік нетипових та актуальних для України санкцій конституційно-правової відповідальності, що застосовуються в окремих країнах світу, ми класифікували їх на окремі групи. Це:

- Санкції, за порушення порядку реєстрації кандидатів, політичних партій;
- Санкції, за порушення порядку фінансування та матеріального забезпечення кандидатів, політичних партій;
- Санкції, що полягають у обмеженні реалізації виборчих та інших особистих прав;
- Санкції, за порушення порядку підрахунку голосів та встановлення результатів виборів.

В даній науковій роботі ми пропонуємо розглянути перші дві групи санкцій.

Санкції, за порушення порядку реєстрації кандидатів, політичних партій:

Окрім традиційних для України відмови в реєстрації та скасування реєстрації кандидата у депутати, які застосовуються й у інших державах (Болгарія, Білорусь, Литва, Польща та ін.), в законодавстві зарубіжних країн мають місце й відмінні санкції, пов'язані з реєстрацією партії чи кандидата. Так, у Мексиці Федеральним виборчим інститутом (незалежна громадянська установа, яка відповідає за організацію електорального процесу) до політичних партій та політичних угруповань, незалежно від відповідальності, яку несуть їхні керівники або члени, можуть бути застосовані наступні санкції:

- заборона реєстрації власних кандидатів;
- тимчасове призупинення права на реєстрацію в якості політичної партії або політичної групи;
- повне позбавлення права на реєстрацію в якості політичної партії.

Підставами для застосування вказаних мір може слугувати невиконання резолюцій та рішень Федерального виборчого інституту, прийом пожертв чи фінансових вкладів фізичних або юридичних осіб, прямо не уповноважених на це та ін. При чому до зазначених підстав відносять вчинення будь-яких інших правопорушень, передбачених Виборчим кодексом. Цікавою вбачається й та умова, що санкції, у вигляді тимчасового призупинення права на реєстрацію в якості політичної партії або політичної групи та повного позбавлення права на реєстрацію в якості політичної партії, можуть застосовуватись лише у тому випадку, якщо вчинені правопорушення визнаються серйозними або здійснені повторно (стаття 269 Виборчого кодексу).

Подібні санкції передбачені й в законодавстві Іраку. Зокрема це:

- відсторонення політичної партії від виборів;
- заборона політичній партії брати участь у наступних виборах;
- виключення імен кандидатів із виборчих списків кандидатів.

Проте в Іраку, на відміну від Мексики, конституційно-правова відповідальність політичної партії розглядається більш персоналізовано. Про це свідчить положення, відповідно до якого політична партія відповідальна за правопорушення, вчинені їхніми членами, кандидатами й офіційними представниками. Крім того, рішення Президії Вищої незалежної виборчої комісії, яке стосується порушень на виборах, може бути пом'якшено, якщо політична партія надасть докази того, що вона всяко намагалась попередити здійснення членами, кандидатами чи представниками правопорушень.

Санкції, за порушення порядку фінансування та матеріального забезпечення кандидатів, політичних партій:

Перш ніж перейти до вивчення вказаної групи санкцій, варто підкреслити, що засади фінансування виборчих кампаній окремих країн світу можуть значним чином різнитись. Не будемо висвітлювати дане питання, оскільки воно виходить за рамки нашого дослідження. Варто лише зазначити, що за загальним правилом держава бере на себе обов'язок частково надавати фінансову підтримку кандидатам та політичним партіям. В той же час закріплюються певні правила та обмеження здійснення витрат на виборчу кампанію, за порушення яких і вводяться відповідні санкції.

Повернувшись до Українського законодавства, доцільно зазначити, що внесений до Верховної Ради проект Закону про вибори народних депутатів України № 9265-1 від 10.10.2011, містив багато спірних та недосконалих положень. Зокрема, в ч. 6 ст. 68 зазначалось, що передвиборна агітація здійснюється за рахунок коштів виборчих фондів партій, кандидатів у депутати в одномандатних округах. А отже державна підтримка суб'єктів виборчого процесу для проведення агітації не передбачалась. Проте в кінцевому варіанті ми отримали закон, де все-таки відновлено державне фінансування агітаційної діяльності. Тому актуальність дослідження санкцій, пов'язаних з фінансуванням та матеріальним забезпеченням кандидатів, політичних партій, залишається.

Крім того, в п. 3, 5, 6 ст. 49 ЗУ «Про вибори народних депутатів України» передбачено обов'язок розпорядників поточного та накопичувального рахунків виборчого фонду партії вести облік коштів відповідного рахунку та надавати фінансові звіти. Однак відповідальності за спотворення або ненадання відповідних звітів не встановлено. Тому експерти неодноразово наголошували на необхідності закріпити конкретну міру юридичної відповідальності за вчинення згаданих правопорушень. А розглядувані нами санкції можуть слугувати вдалою альтернативою таких мір.

Яскравим прикладом країни, що застосовує відповідні санкції, виступає Норвегія. Якщо будь-яка партія чи молодіжна організація цієї країни порушить терміни, передбачені для надання річного звіту про доходи, Комітет по виконанню Закону про політичні партії (який, відповідно до ст. 24-1 Закону про політичні партії є органом, уповноваженим розглядати скарги по питаннях, зв'язаних з державним фінансуванням політичних партій) може винести рішення про позбавлення такої партії державного фінансування в наступному році. Варто підкреслити, що такі правопорушення широко освітлюються в засобах масової інформації, супроводжуються роз'ясненням керівництва відповідної партії, коментаріями представників Міністерства комунального та регіонального розвитку.

Звернувшись до досвіду Австрії, перш за все, варто сказати, що питанням моніторингу та публікації видатків на виборчу кампанію тут займається відповідна комісія, яка створюється при Федеральному міністерстві внутрішніх справ. Якщо комісія встановить, що політична партія перевищила рівень загально допустимих видатків на виборчу кампанію більше ніж на 10%, то 50% від суми, на яку було перевищено загально допустимий рівень видатків, вичислюються з наступної виплати даній партії державних коштів (державного фінансування).

Цікаву практику застосування санкцій конституційно-правової відповідальності може запропонувати вже згадувана нами Мексика. В цій країні передбачена можливість застосування Федеральним виборчим інститутом таких санкцій, як:

- зменшення до 50% засобів державного фінансування політичних партій та політичних угруповань на період часу, вказаний в рішенні;
- повне позбавлення засобів фінансування на період часу, вказаний в рішенні.

Причому такі міри юридичної відповідальності вбачаються ще більш значимими за тієї умови, що державне фінансування в Мексиці є основним серед інших видів фінансування.

Як бачимо, світова практика налічує доволі широкий перелік санкцій конституційно-правової відповідальності, що застосовуються в системі виборчих правовідносин. Проте зміни українського виборчого законодавства не виходять за рамки традиційних для країн СНД норм і досить часто не вводять якихось кардинальних чи інноваційних положень. Звісно, правові системи, а відповідно й системи законодавства, кожної держави значним чином різняться та залежить від багатьох чинників. Все ж це не виключає можливості імплементації досвіду країн навіть далекого зарубіжжя, хоч і потребуватиме певних корегувань. Адже формалізована українська правова система, де інститут політичної відповідальності учасників конституційно-правових відносин майже не діє, потребує ефективної реалізації механізму юридичної відповідальності.

Науковий керівник: д. ю. н., доцент, член-кореспондент НАПрН України, завідувач кафедри конституційного права України Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» Барабаш Ю. Г.